

„Umím zjistit i to, co měla vaše

Genealogickou poradnu

Petry Nevelošové

z Muzea Těšínska sledovali během pandemie na internetu zájemci z celého Česka i ze zahraničí.

5plus2
ROZHOVOR

MARTIN PJENTAK

ČESKÝ TĚŠÍN | Co dostala vaše babička na vysvědčení, jak se jmenovala po rodni bába vašeho pradědečka a koho měl za kmotry? I to se dá zjistit při pátrání v archívech po rodinných předcích. Jak na to, lidem radí Petra Nevelošová, která už druhým rokem vede v Muzeu Těšínska genealogickou poradnu pro veřejnost.

Když se loni kvůli protipandemickým opatřením muzea zavřela, přesunula se poradna do online prostředí a tehdy ji začali sledovat lidé z celé republiky i ze zahraničí. „Měla jsem tehdy sledující i ze Slovenska, Polska nebo Holandska,“ uvedla Petra Nevelošová.

Jak se vlastně zrodila myšlenka zalo-

Petra Nevelošová už druhým rokem vede v Muzeu Těšínska genealogickou poradnu.

FOTO | ALEXANDR SATINSKÝ

Žít při Muzeu Těšínska genealogickou poradnu?

Tím, že jsem vystudovaný historik-archeolog, tak se genealogii věnuji od vysoké školy. A když jsem nastoupila do archeoparku v Chotěbuzi, začala jsem dělat na toto téma různé přednášky a kurzy, až jsem si řekla, že by bylo fajn to lidem zpřístupnit pravidelně. Když chtějí začít, tak jim poradit, co dělat, nebo jim pomoci přečíst nějaký text, se kterým si nevědí rady. Od té doby to děláme každý měsíc pravidelně.

A jak se tedy stalo, že jste přešli do online podoby?

Fungovali jsme od listopadu roku 2020, viděli jsme se asi třikrát naživo a pak přišel koronavirový lockdown. Nejprve jsem to řešila prostřednictvím mailů, ale to nebylo úplně ideální, protože lidé posílali hodně dotazů a odpovídat na ně bylo velmi zdlouhavé. Nakonec jsme se rozhodli udělat to prostřednictvím online výuky. Zprovoznili jsme Google Meet a jeli jsme tvář v tvář přes počítač. Pro nás i pro lidi to bylo jednodušší, všechno se dalo vysvětlit na místě, nemuseli jsme si psát kvůli jedné věci deset mailů. A super bylo, že se připojovali lidé z celé republiky. Takže zatímco doteď jsem byla zvyklá pátrat tady v regionu, tak najednou jsem zjišťovala věci v Praze nebo třeba v jižních Čechách.

Co vás osobně ke genealogii přitáhlo?

Studium na vysoké škole. Když jsme v prvéku dostali za úkol přečíst text z matriky, tak jsem myslela, že z té školy vyletím rychlostí blesku, protože jsem nebyla schopna přečíst vůbec nic. Tak jsme si našly s kamarádkou kurz

„ Tam je problém, že část rodiny je z Polska, kde matriky leží stále na farách a záleží na jednotlivém faráři, zda vám ji poskytne, či ne.

čtení starých písem, který dělala Blanka Lednická v Havlíčkově Brodě, a nakonec jsme tomu obě propadly. Začala jsem rodokmenem vlastní rodiny, ale ten ještě nemám celý hotový.

Jak to?

Tam je problém, že část rodiny je z Polska, kde matriky leží stále na farách a záleží na jednotlivém faráři, zda vám ji poskytne, nebo ne. U nás je to úplně jiné, všechno je zdigitalizované, uložené v ar-

chívech, takže člověku si stačí sednout k počítači a všechno dohledat. A navíc ještě jedna rodinná větev pochází z Maďarska, tam jsem se k tomu neodhodlala kvůli jazykové bariéře.

Česká republika je na tom v tomto ohledu tedy velmi dobře?

Ano, v tomto ohledu jsme na velmi vysoké úrovni. Jednak archívy velké množství věci digitalizují samy, jednak u nás digitalizují mormoni, což je Církev Ježíše Krista posledních dní, která sem vyslala dobrovolníky, kteří se tím zabývají, protože jedním z hlavních poslání této církve je shromažďovat rodinné informace. Třeba Zemský archiv v Opavě, pod který spadá i náš region, toho zdigitalizoval opravdu hodně. Různé kroniky, pozemkové knihy, teď dělá i vysvědčení. Takže vy někomu najdete babičku a k tomu ještě získáte její vysvědčení, z čehož jsou lidé úplně pař. Je to něco úplně jiného než ten suchý záznam v matrice, který vám toho o tom člověku moc neřekne. Tam zjistíte třeba, že to byl domkář, nebo byl sedlák a měl grunt, ale moc navíc už ne. U nás už díky digitalizaci člověk do archívu prakticky vůbec nemusí, stačí sednout k počítači. Nevýhodou je, že občas vás to vtáhne tak, že najednou zjistíte, že jsou už tři ráno a vy musíte druhý den vstávat do práce.

babička na vysvědčení“

Jak daleko jste se třeba dostala při bádání o své rodině?

Nejdále jsem u rodiny z Čech v roce 1710, což je asi strop, kam se dá při pátrání po předcích dostat. Matriky jsou sice vedeny už od bitvy na Bílé hoře, ale ty stabilní základy jsou od roku 1710.

Takže od té doby se dají všechny údaje dobře dohledat bez větších mezer?

Nějaké výpadky se sem tam najdou, ale opravdu ojediněle. Protože matriky se vedly ve dvou provedeních, jedno bylo na faře, druhé bylo uloženo někde jinde, takže když se stalo, že třeba fara vyhořela, tak se to dalo nahradit opisem. Výpadky se týkají jen pár procent toho, co se dá dohledat.

Našla jste třeba u pátrání po svých předcích nějaké zajímavosti?

Naše rodina z Čech byla, dá se říct, nudná, seděli si na svém gruntě a nic moc extra se s nimi nedělo. Ze slezské strany tady mám jednoho popraveného během životické tragédie, byl to bratr pradědečka. Ale co jsem dělala pro jiné, tak tam byli třeba lidé popravení gestapem nebo komunisty. Takové věci se občas najdou a pak je složité to těm lidem říct. Třeba u rodiny, u nichž jednoho z předků popravili po válce, věděli, že přišli o dům, ale netušili proč. Potom se odstěhovali do Holandska a tam už zůstali. Když se začali pít, proč přišli o majetek, zjistila jsem, že jejich rodina kolaborovala s nacisty, takže za to byl jejich předek po válce popraven a byl mu zabaven majetek. A je těžké to těm lidem sdělit, protože to není hezká historie.

„ U svatby se dozvíte i to, že ji třeba schválil otec. Když jste byli nezletilí, tak jste se mohli také vzít, ale musel to schválit někdo z rodiny.

Co lidi do poradny přivádí?

První polovina jsou lidé, kteří začínají, vůbec nevědí, jak na to. Přijdou, nemají s sebou ani ty základní materiály, takže jim řeknu, co mají v šuplicích najít, a ať si nejprve zajdou na matriku, aby se překonala lhůta živých matrik, aby se pak dostali i k těm archivům. Když se pak dostanou hlouběji do historie, tak nejsou schopni přečíst písmo. Protože starší matriky nejsou psány latinkou, ale kurentem, což je německá novogotická kurzíva, která se postupem doby pro běžného člověka stává něčím, co není schopný vyluštit, zvláště když třeba pan farář škrábal nebo něco podobného.

Dnes už je naprostá většina matrik v Česku zdigitalizovaná a dostupná online.

FOTO | PATRIK UHLÍR

A největší problém?

Tady na Těšínsku je to Polsko, to je zaskletá část, přes kterou se nelze dostat. Přitom jsme oblast, kde devadesát procent rodin při pátrání po rodokmenu jednou do toho Polska dojde. Matriky tam ale jsou stále na farech a člověk neustále naráží na nepřístupnost farářů, kterým se moc nelíbí, že by nám je měli ukazovat. A druhým velkým problémem je písmo, přes to se spousta lidí nedostane. Navíc od druhé poloviny 19. století se začíná písmo zhoršovat, už není psané tak úhledně jako dřívě, kromě toho to bývá psané často německy, a to lidé nevědí, co s tím. Nejdebože když se dostanou třeba k roku 1720 a objeví se latina. Lidé musí mít aspoň základ toho jazyka, i já třeba musím občas používat slovník.

Vy jste zmiňovala, že je nejprve třeba překonat „živé období“ matrik. Co to znamená?

Rozlišují se dva druhy matrik. Jedny jsou mrtvé, které leží v archivech, a pak jsou živé, které leží na matrikách, ta lhůta je sto let. Takže kdybych si teď řekla, že si začnu dělat rodokmen, tak pro zápisy své babičky musím ještě na matriku. A aby vám matrikářka ten zápis vydala, musíte dokázat, že je to váš přímý předek. Protože je to pořád živý materiál, ten člověk může stále žít, takže to nedá jen tak někomu. Člověk si proto musí přinést svůj rodný list, případně rodný list některého z rodičů, aby dokázal, že je to jeho babička.

Zmínila jste vysvědčení, co dalšího se dá při hledání rodokmenu zjistit?

Z matriky zjistíte jméno, příjmení, povolání, bydliště, jméno rodičů, bývají tam

napsaní kmoťi, u svatby svědci, u narození to bývá jméno porodní báby. Objevují se zápisy, že třeba dítě zemřelo při porodu, nebo jsou tam vpisky o tom, že měl někdo svatbu, nebo že mu zemřel otec. U svatby se dozvíte i to, že ji třeba schválil otec. Když jste byli nezletilí, tak jste se mohli také vzít, ale musel to schválit někdo z rodiny. Nejsložitější jsou zápisy úmrtí, tam se mnoho informací nedozvíme, kromě toho, v kolika letech ten člověk umřel a na co. Přitom věk zemřelého často není číslo, kterému se dá věřit. Protože věk zesnulého určovaly děti a ty často s jistotou nevěděly,

„ Věk zesnulého určovaly děti a ty často s jistotou nevěděly, kolik měli rodiče nebo prarodiče let. Klidně se tak najdou chyby o deset let.

kolik měli rodiče nebo prarodiče let. Klidně se tak najdou chyby o deset let. Dokonce se stalo, že jsem v matrice našla případ dítěte, které zemřelo ve čtyřech měsících, matka ale uvedla půl roku. I v tak krátkém časovém úseku se byli schopni seknout o dva měsíce.

Říkáte, že u narození bývalo i jméno porodní báby. Ty začaly z matrik mizet kdy?

To úplně přesně nesleduji, ale na vesnicích to určitě bylo ještě v první půlce 20. století. Ze začátku to bývalo například bylínkářky, později už ale musely

mit odborné zkoušky a osvědčení. Zároveň měly i právo pokřtít dítě ještě v lůně matky, kdyby náhodou umřelo během porodu, aby nebylo nepokřtěné. To by pak pro rodinu byl velký problém, protože by ho nesměli nepokřtěné pohřbit na hřbitově, ale až za hřbitovní zdí. Takže když bába viděla, že to může být komplikovaný porod, dítě předem pokřtila.

Hodně se zmiňuje, že lidský věk se prodlužuje. Je to údaj, který můžete čtením matrik potvrdit?

Nedá se říct, že lidský život byl kratší. Třeba v matrikách z devatenáctého století běžně člověk naráží na osmdesátileté či devadesátileté. Na průměrné délce života se ale výrazně podepisovala velká úmrtnost dětí nebo epidemie. Matce se třeba běžně narodilo třináct dětí, ale dospělosti se jich dožilo třeba jen pět. Tím ten průměrný věk hodně klesá. Často také umíraly matky při porodech. Žena měla za sebou třeba osm porodů a při devátém zemřela i s nově narozeným dítětem. Tam je zajímavé, že otec si většinou rychle našel novou ženu. Nedržel smutek, ale musel se postarat o těch osm předchozích dětí, takže klidně najdeme údaje o svatbě, která byla i měsíc po pohřbu. Ten muž prostě nemohl zůstat na statek a osm dětí sám. Tohle bylo docela časté.

Máte s genealogickou poradnou další plány?

Zatím asi bude fungovat tak jako doteď. Scházíme se každou poslední středu v měsíci v historické budově Muzea Těšínska, doufám, že už se nebudeme muset opět dostávat do online prostředí, i když lidé z větší vzdálenosti by to určitě uvítali.